

СТАНОВИЩЕ

относно кандидатурата на доц. д-р Николай Градев в конкурс за академичната длъжност *професор по хармония* в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ (област 8. „Изкуства“, професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“)

От проф. д-р Наташа Япова,
НМА „Проф. Панчо Владигеров“

Научната дейност на доц. д-р Николай Градев очертава забележимо място в българското музикознание. Изследванията му, публикувани в специализирани списания, библиотечни поредици, сборници с материали от научни форуми, респектират с реактивността на учения спрямо важни и актуални теми и проблеми, със задълбочения подход, подлагащ на проверка установени възгледи и тези.

Доц. Градев кандидатства за академичната длъжност „професор“ с хабилитационен труд на тема *Модално-тонални взаимодействия в музиката на Петко Стайнов*. И композиторът – обект на изследването, и конкретната предметна област – хармонията, са били многократно във вниманието на българското музикознание. Познанието на всеки конкретен исторически обект обаче, какъвто е едно композиторско творчество, изисква той да бъде преразглеждан в оптиката на културната ситуация на актуалната съвременност – и не защото по-късните изследователи са по-компетентни и по-добри от предшествениците си, а заради въпросите и търсените отговори, вълнуващи и важни за новия светогледен хоризонт.

В труда си Николай Градев е въвел коректно и е коментирал богатата литература, посветена на Петко Стайнов. В увода той „извежда пред скоби“ главната си изследователска теза за същността на композиционно-

техническата основа на Стайновата музика като едновременно тонална и модална. В нея, твърди авторът, европейската тонална хармоническа система – така, както тя се проявява през XIX век, е подложена на „вътрешна реорганизация“ под въздействието на „използвания от композитора звуков материал на натуралните диатонични ладове“. По такъв начин „модалните търсения на Стайнов се проявяват на базата на тоналнофункционални закономерности като своего рода тяхна вариантна проява“ (Увод, с. 5).

Относно темата за ладовата организация на Стайновата музика Градев отбелязва (с. 12), че макар тя да е засягана от различни изследователи, по същество редица нейни характеристики не са попадали в центъра на научния интерес и са останали неизяснени. Като такива Градев посочва определящите според него „две основни ладовофонически качества – мажорността и минорността“ (с. 18). Авторската рефлексия го е довела до обяснението на избора на този именно аспект с това, че за изследователите (трудовете им са посочени в текста) „е било важно преди всичко присъствието на натуралните диатонични ладове въобще и генетичната им връзка с българския музикален фолклор като определящи за индивидуалния композиторски стил на Петко Стайнов“ (с. 18). Подобна рефлексия отправя пряко към една научна парадигма, която проектира като твърде важен за нея национално-идентификационния проблем и за която как точно действат при Стайнов мажорът и минорът не само че няма значение, но не се и разпознава като съществен за научното реконструиране на обекта изследователски въпрос. Начина на проява на „мажорността“ и „минорността“ при Стайнов Николай Градев определя като „характеристичен самостоятелен ладовофонически цвят, като екстракция от съответния диатоничен лад на заложената в самата му интервалова структура индивидуална изразност“ (с. 18). И с това освен че откроява и назовава стиловия аспект, навлиза в тънката диференциация на

конкретната историческа изява на мажорно-минорната тонална хармоническа система, която е интерсубективно валидното условие за музикалното композиране след XVII век – и не само когато от късния XIX тази система все повече „допуска“ разширяване на акордовите връзки в тоналността (*stufenreiche Harmonik*, по израза на Далхауз), но дори – чрез негация – и когато се опитва да отрече самата себе си при *a*-тоналността.

На равнището на научната парадигма чрез „виждането“ на проблема *и от другата страна* се реализира възможност за установяване в по-голяма степен на релевантен спрямо обекта метод. Самото назоваване на изследователския предмет – модално-тоналните взаимодействия при Стайнов – показва важна проблематизация на Стайновата хармония, която Градев определя именно като „двуфакторна“. Да изясни нейната „вътрешна логика“ в аспектите на „ладовата организация (първа глава), хармоническата функционалност (втора глава) и на микроструктурно тонално равнище“ (трета глава) е заявената от автора цел на изследването.

При тези открити и проблематизирани аспекти, за да бъдат разгледани примери и назовани техните характеристики, разбираемо е положен метод със съответстващ понятиен апарат. Така в началото на всяка от трите глави е зададена стройно субординирана понятийна мрежа, за изграждането на която Градев се е позовавал върху успешно „работещи“ теоретични постановки на изтъкнати изследователи в хармоническата наука (Холопов, Рачева, Булева), като същевременно предлага критически „препрочит“ на академично използвани термини и понятия. „Лемата“, върху която той стъпва, е, че „звуковият материал сам по себе си, извън контекста на конкретното музикално произведение, няма функционална натовареност“; че функционален смисъл той получава „едва тогава, когато бива използван по определен начин в музикалния процес и придобие конкретна композиционна

трактовка“ (с.13). Подобна позиция разкрива едно важно качество на изследователя: като музикант, надарен с чувствителен слух и тънко чуване, той страни от прилагане на готови, академично използвани теоретични модели, които биха могли да изкривят изводите при анализа на конкретното композиторско явление. Обръщам внимание на аргументирането чрез *звученето* („слухов досег“, „слухови впечатления“ са често употребявани изрази в подкрепа на авторските тези), като твърдя, че с подобна музикална евристичност не се отстъпва от строгата теория, а точно обратно: тъкмо тя спомага да се удържи вярностната стойност на съжденията.

Като пример за подобен изследователски подход ще посоча разглеждането на явлението „ладова променливост“ – разпознаваемо въздействаща на слуха характеристика на Стайновата музика. Градев излага своята теза, че типична за композитора е „натуралноладовата променливост посредством ресурсите на цялата система на натуралните диатонични ладове, която може да се прояви в различни интервалови съотношение на обща диатонична интерваловосистемна основа“ (с. 33). Той диференцира различни типове на явлението, като провежда последователната им теоретична йерархична класификация – най-напред според два принципа: с думите на автора, „както на строго модалния принцип, когато един неизменен звукоред получава различно центриране, т.е. като децентрализирана натуралноладова организация, така и на принципа на изменението на ладовата характеристика при единен център, т.е. под формата на централизирана натуралноладова организация, при която изявата на отделни натурални диатонични ладове може да бъде наблюдавана на микроравнище“ (с. 32). За следващото ниво на диференциране Градев въвежда строга теоретична терминология въз основа на „състоянието“ (стабилност или мобилност) на централните елементи на

двата типа хармоническа система при Стайнов – модалната и тоналната (с. 33 – 34).

Всяка от главите въвежда методологически раздел, във всяка е проведена процедура за диференциране, назоваване и класификация на хармоническите явления. С това е определен ясно теоретико-системния характер на изследването. Същевременно изведените постановки имат характер на специална теория, съотнесима към изследвания исторически обект – класика на българската музика Петко Стайнов. И тъкмо поради теоретичната обосновааност и понятийна изведеност на всеки от множеството приведени примери от творчеството на композитора хабилитационният труд на Николай Градев се очертава да бъде твърде полезен като задаващ иманентномузикалния изследователски ракурс на многоаспектното музикалноисторическо познание.

Изследовател с високи качества, Николай Градев е открояващо се име и като преподавател, ръководител на десетки успешно защитили магистри със специалност музикознание (хармония); впечатляващи са неговите специализирани тематични лекционни курсове в НМА, както и курсовете му за квалификация на учители. Чувствам се задължена да отбележа изрично успешната му работа като главен редактор на годишното издание *Алманах на НМА*, както и на електронното академично издание *Музикална критика*.

Приведените аргументи за значимостта на научните приноси на Николай Градев, обществената видимост на неговата педагогическа дейност, авторитетът му като научен редактор и ръководител на редакционни екипи ми дават основание да препоръчам пред уважаемото жури кандидатурата му в настоящия конкурс, за да заеме той заслужено академичната длъжност „професор по хармония“.